

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Uredil Gregor Žerjav.

==== Letnik I. ====

Ljubljana, 1904./05.

Tisk J. Blasnikovih naslednikov. — Založba konsorcija »Omladine«.

37242 VIII Fb

VII Fb
37242

Vsebina

==== I. letnika „Omladine“

Uredil Gregor Žerjav.

Članki:

Aforizmi o političnih strankah. — Iz českega — Masaryk. Prevedel Viktor Zalar	116, 133
Akademija. — Dermota	119
Doneski k našemu ljudskemu vseučilišču. — A. Ribnikar	115, 136
Dunajski nemiri. — Karel Kuhelj	3
O pomenu enquete. — B. Vošnjak	73, 88
K vprašanju o gmotnem stanju slovenskega dijaštva. — G. Žerjav	84
Jugoslovanski almanah in Slovenci. — J. Regali	131
Jugoslovanski dijaški kongres — G. Žerjav	83
„ „ „ v Beogradu. — G. Žerjav	100
O narodnih knjižnicah. — A. Ribnikar	6
O potrebi narodnih knjižnic na Slovenskem. — A. Ribnikar	149
Koroško šolstvo. — Janko Leskovec	54
K našem ljudsko-šolskemu vprašanju. — K. Kuhelj	36
Naroden ali klerikalen. — G. Žerjav	52
Pogum. — Iz švedskega — Ellen Key	37, 58
„Prosveta“. — Ustanovni shod. — G. Žerjav	11
Oklic „Prosvete“	51
Prvi občni zbor. — G. Žerjav	67
Ob koncu prve sezije. — A. Ribnikar	102
Prosveta o božiču. — G. Žerjav	163
Razmere na ptujski gimnaziji. — Fr. Vesenjāk	24
Ruski nacionalizem. — B. Vošnjak	166, 187
Slovenska višja gimnazija. — G. Žerjav	151
O Sokolstvu. — Dr. Ravnihar	69
O srbskem dijaštvu. — V. Caričević	44, 169
V obrambo „Slovenije“. — K. Kuhelj	8
Stariši, otroci in postava. — Dermota	105
Več statistike. — A. Ribnikar	39
Iz poglavja o naši trgovski izobrazbi. — K. Kuhelj	20
„Tabor“. — Izjava narodno-radikalnega dijaštva	60
Ustanovni shod. — C. Premrl	120
Učiteljsko osebje na trgovskih šolah. — H. Steska	57
Uvodniki. — G. Žerjav:	
Program „Omladine“	1
Slovenska sloga	17
Pozitivno in drobno delo	33
Dijaško počitniško delo	49
Slovenska vzajemnost	65

Kteri stan si izberi dijak	81
Naloge akademičnih društev	97
Gmotno vprašanje slovenskega dijaštva	113
Slovensko-italijanska sloga	129
Razmerje med srednješolci in akademiki	145
Radikalno dijaštvo in politične stranke	161
Veterinarske študije. — A. Ribnikar	86
Všestudentská vystavka. — A. Ribnikar	42
Vseučiliško vprašanje — Dr. H. Tuma	147, 164, 181
Za resnico. — Pavel Grošelj	177

Listek:

Sodelovali so: Breznik, Caričević, Fettich-Frankheim, Glonar, Janko Hočevar, Ipavec, Kombol, gdčna Svetka Lapajne, Ivan Lah, Rado Lah, Mikuž, Mischitz, Pavliček, Premrl, Ribnikar, Rostohar, Šantl, Šorli, Vesenjajk, Vošnjak, Zalar, Zdolšek.

„Adrija“	30, 90, 107
»Prosveta«	79, 91, 108, 127, 155, 157, 160
»Gorotan«	47, 107
„Slovenija“	13, 14, 15, 43, 46, 63, 127, 138, 172
„Tabor“	61, 138, 156, 171, 191
„Ilirija“	121, 191
„Vesna“	45, 137, 155
Gmotno vprašanje	14, 15, 64, 76, 95, 108, 125, 139, 156, 158
Narodne knjižnice	15, 30, 47, 96, 141, 142, 143
Ljudska izobrazba	16, 31, 32, 46, 122, 126, 139, 171, 172, 173, 174
Slovanska dijaška vprašanja	29, 46, 48, 61, 62, 75, 76, 77, 91, 93, 94, 111, 139, 141, 142, 155, 158, 172
Narodni kolek	47, 95, 160
Srednješolska vprašanja	80, 91, 92, 93, 94, 108, 109, 110, 123, 124, 139, 142, 153, 157, 158, 175, 176, 191
Ženstvo	14, 31, 47, 140
Polemike	60, 78, 94, 110, 111, 112, 143, 144, 159, 192
Ocene	15, 47, 77, 78, 123, 143

Tiskovne pomote.

Stran 22 vrsta 16 od zgoraj mesto: točimo, čitaj osredotočimo;

» 29 » 28 » » dan, čitaj stan;

» 33 » 8 » » takim, čitaj kakim;

» 33 » 14 izpade prva vejica;

» 34 » 5 čitaj ker mesto kar;

» 34 » 10 vstavi za besedo meče — polena;

» 34 » 25 čitaj krinka mesto krivda;

« 34 » 6 od spodaj se začne: narodu. Drobno delo, ki —

» 40 » 5 se glasi: Statistika opazuje naravo in človeško družbo. Znanosti o naravi je važen pripomoček;

» 70 » 19 od spodaj čitaj koristi mesto koristijo;

» 97 » 8 » zgoraj čitaj narodno mesto uradno;

» 97 » 14 » » važno mesto vajno;

« 98 » 11 » spodaj stoji za besedo osob pika in ne vejica.

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.40; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Strmo pot št. 4. — Le frankovana pisma se prejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Leto I.

Ljubljana, meseca aprila 1904.

Štev. I.

Vsebina: Uvodnik. — Dunajski nemiri. — O narodnih knjižnicah. — V obrambo »Slovenije.«
— Ustanovni shod »Prosvete« v Ljubljani. — Listek. — Prošnja upravništva.

Ljubljana, o Veliki noči 1904.

Ni se nam treba sklicavati na slavnega socijologa Sombarta, kratek vpogled v povestnico človeštva nas uči, da leži glavni vzrok vseh zgodovinskih dogodkov deloma v nasprotstvih med posameznimi narodi, deloma v nasprotstvih, ki nastajajo v narodu samem med gospodarsko različno interesovanimi, med razredi. Okrog teh dveh točk teče vedni razvoj. Bilo pa bi čisto napačno misliti, da med njimi samimi, torej med narodnimi in razrednimi interesi, obstaja bistveno nasprotstvo ali vsaj tekmovanje. Sicer se je že zgodilo, da je bila narodna politika ob enem čisto interesna politika jednega sloja, a kmalu se je pokazala žalostna posledica, da so se ji odtujili tisti, ki na taki narodni politiki neposredno niso bili interesovani. Zgodilo se je tudi že, da so sloji — morda ravno iz reakcije — smatrali boj za narodno individualnost za postransko stvar in celo trdili, da s tem koristijo občečloveškemu napredku. Tudi ta smer se ne da vzdržati: Le izobražen in zdrav narod s svojim žitjem in idejami, ki so vzrastle iz njegove individualnosti, more koristiti občemu napredku. Danes se uveljavlja nazor, da je naloga vseh slojev odstraniti ovire za svobodni razvoj narodove individualnosti, njegove kulture in gospodarstva, da torej ni jeden sloj nositelj narodnosti; na drugi strani pa prihaja spoznanje, da o narodovi sreči ni govora, če je le jeden sloj izobražen in premožen, kedar jeden sloj izrablja drugega krivičnim gospodarskim redom. Tako si narodna in socialna ideja medsebojno ne nasprotujeta, se ne križata, ampak se močno spolnjujeta.

Tako je tudi na Slovenskem. Da imamo borbo za narodni obstanek, tega ni treba povdariti. A da imamo tudi svoja socialna vprašanja, na to se nam zdi vredno posebej opozarjati. Samo propad našega kmetskega

stanu, kjer je emigracija tako jasen simptom, pa naš bolesten prehod v industrijalizem, ki mu dajemo Slovenci le najnižje delavstvo, sta eklatantna dokaza, kako globoke rane nam je zasekal gospodarski razvoj zadnjega stoletja, da imamo tudi mi pereča socialna vprašanja, ki jih mora vsakdo že na prvi hip spoznati za ravnotako pereča narodna vprašanja, saj tvorijo prizadeti sloji velikansko večino našega naroda.

Če priznavamo vsa ta dejstva, nam iz njih ni težko storiti program, kolikor ga je potreba razvijati dijaku.

Stojimo na najodločnejšem narodnem stališču. Uverjeni smo, da imamo glavni narodni boj za obstanek še pred seboj, da bo ogenj na mejah vedno hujši, da stoji tudi Kranjska na pragu novega narodnega boja. Narod naj se čuti jedno vseslovensko celoto. V drugih slovanskih narodih vidimo mogočno oporo, ki bo postala tem realnejša in trdnejša, čim spoznamo mi in oni znamenitost naše pozicije ob Adriji. Vzbujanje narodnega čuta je le del narodnega dela, ki naj bo vsestransko, pri čemer moramo danes socialno-ekonomsko delo tem bolj povdarjati, čim jačji je v tem pogledu postal naš nasprotnik, ki danes pretežno s tem sredstvom proti nam nastopa. Tudi nam je postulat pravega nacijonalizma, da smo demokratski, t. j. o napredku naroda je možno govoriti le tedaj, če napredujejo vsi deli naroda, če se torej povzdigne izobrazba vsega naroda in če v narodu ni gospodarskega izrabljanja razreda po razredu. V gibanju za vsakomur pristopno izobrazbo in v rastočem združnem, občinskem in državnem gospodarstvu vidimo kali za izjednačevanje predpogojev za kulturni in gospodarski napredek vsakega posameznika.

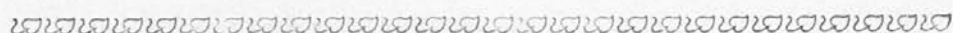
Z malo izjemo pri onem delu, kjer more dijak že kot tak praktično nastopati n. pr. pri poljudnem delu, mu zadošča, da se drži teh splošnih principov, da programa ne specializira naprej. Odloči naj se le, da hoče delati v narodu za najširše plasti, pa da se hoče za to delo pripravljati najresneje in najtemeljiteje. Pri tej pripravi mu je treba svobode razvoja; zato se nam zdi prenačljeno, bahavo govoriti o lastnem fiksiranem naziranju o vsakem vprašanju. Povsod mora imeti program pogoje za razvoj, da ne okosteni, najsvobodnejši pa mora biti dijaški, kot program sloja, ki je baš v prehodni dobi. Ves program narodno-radikalnega dijaštva pomeni boj proti indolenci, ki so ji narodna vprašanja zadnja briga, ki ne čuti dolžnosti do celote, in proti blaziranosti, ki govoriči o lastni vsegavednosti in nezmožljivosti.

Temu programu bo služila »Omladina«. Na podlagi v njem izrečenih temeljnih idej dvigniti dijaštvo intelektualno in нравno, ga navajati k delu, k boljšemu umevanju sodobnih vprašanj in položaja našega naroda, to nalogo si stavlja »Omladina«. Dokazovati hoče dijaštvu naprej in naprej, da treba našemu narodu izobražencev, ki imajo utemeljeno, ne slučajno prepričanje, ki ga ne znajo braniti le s fanatično intolencanco, ne z argumenti čuvstva, ampak razuma, ki ga znajo tudi realizovati.

»Omladina« bo prinašala pred vsem članke, ki se tičejo položaja dijaštva. Stala mu bo na strani pri njegovem stremljenju za izboljšanje

gmotnega stanja. Vestno bo zasledovala naše vseučiliščno vprašanje. Izogniti pa se ne more političnim vprašanjem: dijaka ne vzgaja le šola, ampak življenje, in vsak dogodek v javnem življenju ima refleksijo v dijaštvu. Zato se moramo pečati tudi z javnimi vprašanji. »Omladina« prinese tudi znanstvene članke iz raznih strok kot impulz k samostojnemu znanstvenemu delu. Tu ne bo pisateljem v ničemer vezala rok.

Čisti idealizem vodi dijaštvo, da izdaja »Omladino«. Zadelo bo na prijatelje in neprijatelje. Naj bi pa vsi vpoštevali, da je mladina, v kateri ni vednega razvoja, podobna stoječi vodi; samo koder je gibanje, tam je zdravo čiščenje — gotov napredek.

—e—:

Dunajski nemiri.

Povodom demonstracij v Pragi nastale so na dunajskem vseučilišču kaj čudne razmere. Nemška burševska društva so se organizirala in izvolila poseben izvrševalen odsek »dvanajsterih«. Temu se je poverila naloga, da varuje nemški značaj dunajskega vseučilišča. »Dvanajsteri« so interpretirali poverjeno jim nalogo v tem smislu, da so vsakogar, ki so ga zasačili, da se na vseučiliških tleh četudi v privatnem pogovoru poslužuje kakega drugega jezika nego edino-zveličavne nemščine, brez dolgih ceremonij postavili na plan. Slovani sicer takega nasilja sè strani nemških kolegov sicer niso bili posebno veseli, vendar niso hoteli takoj z vso silo na tako počenjanje reagirati v tiho jezo nemškim buršem, ki bi se kaj radi zopet v kakem velikem pretepu izkazali vredne sinove matere Germanije. To stisko svojih ljubih nemških slušateljev je zapazil tudi rektor dunajskega vseučilišča. Cenene lovorike njegovega praškega kolege mu itak niso dale spati, dokler ni izdal na vse slušatelje nekako po vsenemškem vzorcu prikrojenga uradnega razglasa, v katerem po obligatnih napadih na češki narod zatrjuje »svojim ljubim nemškim komilitonom«, da je ž njimi, kar se tiče varovanja nemškega značaja dunajske univerze povsem istih mislij, in v brezmejnih izrazih hvali mirni (?) in dostojni (?) nastop nemškega dijaštva v očigled drzovitim provokacijam. S tem je dal brco vsem slovanskim dijakom, ker je nekako indirektno namignil, češ da so Slovani tisti, ki s provociranjem kršijo mir na vseučilišču. Tako krivičnega in pristranskega postopanja in takih pavšalnih sumničenj, tudi sicer ponižni Slovani niso hoteli kar tako vtakniti v žep. Sklenili so oster protest proti takemu počenjanju in objednem zahtevali ravnopravnost in jednakoveljavnost z nemškimi kolegi. Ko je rektor, kakor se je čulo na zahtevo odseka »dvanajsterih« dal v vseučiliščni avli potrgati vsem nenemškemu društvu njih dvojezične oglase, ki so ondi desetletja viseli, ne da bi se kdo nad tem spodtkikal, prišlo je do krvavih dogodkov 10. in 11. marca, kjer se je brutalizem nemških kulturonošcev pokazal v vsi svoji sramotni luči.

Ti dogodki so za vsacega opazovalca silno podučni, kajti razmere na dunajskem vseučilišču so tipične za celo Avstrijo. Rektor avstrijskega državnega zavoda, za katerega prispevajo vsi avstrijski narodi s svojo davčno močjo, pozabi popolnoma na ono objektivno stališče, ki bi ga moral zavzemati že radi tega napram svojim slušateljem, ker mu pristojna nad njimi v gotovem obsegu sodnijska oblast, — od dejstva, da je polovica slušateljev Slovanov, tu popolnoma abstrahiramo —; poniža se na stališče eksekutivnega organa nemških burševskih društev. Nismo prijatelji demonstracij. Toda razmere so bile izredne: voditi smo morali boj za naša prava proti onim oblastem, ki bi morale biti pravzaprav branitelji in čuvaji naših pravic. Demonstracija je bila jedina pot, po kateri je naš protest proti nasilju mogel priti do kake veljave. Ker se nismo hoteli zadovoljiti s tem, da bi naši pismeni protesti po staroslavnem avstrijskem receptu plesneli v papirnem košu kakega urada, morali smo poseči po onem načinu manifestacije, ki se ni dal prikriti niti z molčati, po demonstraciji. Z začudenjem in obžalovanjem smo pa opazili, kako majhen odziv so dunajske demonstracije našle v domovini. Lahko se učimo, kako Nemci v tem oziru vse drugače postopajo. Ko je češko občinstvo na sicer glasen, toda popolnoma neškodljiv način izrazilo svoje ogorčenje nad provokatoričnimi nastopi par nemških kričačev, zašumelo je v celem nemškem gozdu od Berolina tje do naših pokrajin. Nemško časopisje je iz najneznatnejših dogodbic skovalo velikanske afere, zastopi nemških vseučilišč in nemških občin so se oglašali, nemški poslanci so s svojim priučenim patosom v državnem zboru na najhujše načine lamentirali, vsa nemška javnost je ono tolpo nemških provokaterjev slavila kot mučenike za sveto narodno stvar. In pri nas? Slovenskim dijakom se je na brutalen način kršila osebna svoboda na vseučiliščni tleh, prišlo je tako daleč, da so bili prisiljeni upreti se proti temu, da bi oni famozni odsek »dvanajsterih« odločal, ali se sploh smejo muditi v avli ali ne, z gorjačami in žilovkami so jim nemško-nacionalni kolegi utepali zavest, da so Slovani pravzaprav državljani drugega reda, nemško dijaštvo je proti njim mobiliziralo cele tolpe »sumljivih eksistenc« iz najsrajnejših dunajskih okrajev: slovenski dijak bil je takorekoč »vogelfrei«. In odziv, ki so ga vsi ti dogodki našli v domovini? Par telegramov, uvodni članek pa — mirna Bosna. Boj, ki ga bije slovenski dijak v tujini ni samo lokalna praska, temveč boj, kakor ga bije ves slovenski narod v domovini, ker je to boj proti onemu sistemu, ki hoče Slované na vsak način potisniti na stališče državljanov drugega reda, proti sistemu nasilja in krivic. In le obžalovati je, da se slovenska javnost, kakor kaže brezbriznost za dunajske dogodke, še sedaj ne zaveda globoke kavzalne zveze med dijaškimi praskami na Dunaju in boju, ki ga bijemo Slovenci v domovini.

Še neka okolščina je, ki se nam zdi vredna, da jo omenjamo, ker je dobila v zadnjem času pomen, ki sega daleč čez krog dijaških interesov: to je zveza italijanskih dijakov s Slovani. Italijani so na dunajskem vseučilišču ravnotako zatirani kot Slovani, imajo torej s Slovani mnogo sličnih

interesov in le naravno je, če so nastopili kot zavezniki Slovanov v boju, ki ga bijejo slednji za ravnopravnost in enakoveljavnost vseh slušateljev dunajskih visokih šol brez ozira na njih narodnost ali politično prepričanje. Zastopniki slovanskega dijaštva pa nameravajo objednem z demonstracijo za ravnopravnost vseh slušateljev združiti tudi manifestacijo za vstanovitev slovanskih vseučilišč. Zadnje čase se je mnogo čulo o približevanju slovanskih strank k Italijanom in o razpravljanjih, pod kakimi pogoji bi bili Italijani pripravljene, podpirati slovanske stranke v boju proti vladi. Menda pod vplivom teh dogodkov so povprašali tudi zastopniki slovanskega dijaštva italijanske kolege, ali bi bili pripravljene podpirati nameravane akcije slovanskih vseučiliščnikov. Italijani so kot predpogoj za vsako nadaljno skupno nastopanje s Slovani zahtevali, da se manifestira tudi za laško univerzo v Trstu. Zastopniki slovanskega dijaštva so tedaj izjavili, da dajo definitivni odgovor nato šele po Veliki noči. — Mnenja smo, da treba strogo ločiti med akcijo za ravnopravnost nenemških slušateljev na dunajskih visokih šolah in med akcijo za vstanovitev slovanskih vseučilišč. Pri prvi akciji je sodelovanje z Italijani mogoče, kajti tu so interesi Italijanov z našimi popolnoma identični. Vsled tega tudi tu Italijani ne morejo od nas zahtevati nikakih koncesij za skupno sodelovanje. Drugače je pri akciji za slovanska vseučilišča. Tu so naše slovenske zahteve z zahtevo, ki jo stavijo Italijani kot predpogoj sodelovanja v najhujšem nasprotju. Zahteva laškega vseučilišča v Trstu je taka, da o nji niti diskutirati ne moremo. Če priznamo Italijanom vseučilišče v Trstu, bi to pomenilo, da se odpovemo vsim našim aspiracijam na Trst, da se odpovemo naši narodni eksistenci, ki zahteva, da si priborimo pot do morja, pred vsem Trst, kamor se steka toliko produktivne energije našega naroda. Italijansko vseučilišče bi v neverjetni meri pospešilo italijansko kolonizacijo, in vse trudapolno narodno delo zadnjega desetletja bi bilo zaman. Priznavamo radi, da bi bil skupen nastop slovanskih dijakov z italijanskimi za ustanovitev nenemških vseučilišč velikega pomena, ali cena, ki jo zahtevajo Italijani za tako skupno nastopanje je previsoka. Bomo pač morali resignirati na pomoč Italijanov pri akciji za slovensko univerzo.

Ker smo že pri italijansko-slovanskih mirovnih konferencah še naslednje: Zadnje čase opažamo čuden pojav v našem političnem življenju. Vsi vprek, politiki in nepolitiki, prodajajo Italijanom univerzo v Trstu v svrhu sporazumljenja. Ta bi jo rad spečal za slovenske ljudske šole, drugi bi rad še eno slovensko gimnazijo primešetaril, tretji se kolne, da jo damo le za trgovsko akademijo, in naši parlamentarci, ki se baje tudi vneto vdeležujejo te čudne licitacije, jo dajo le, če se priklopijo fakultete z slovenskim in hrvatskim učnim jezikom. Onih, ki so pri celi stvari najbolj prizadeti, tržaških Slovencev, seveda nihče ni vprašal za mnenje; ti pa v strahu preiščujejo, komu in za kako ceno jih bodo politični krošnjari prodali. Naše stališče glede laške univerze v Trstu smo že omenili, združenje Slovencev z Italijani se nam pa zdi, če upoštevamo še izjave različnih laških voditeljev prava utopija. Najbolj drastičen

komentar k slovensko - laškemu združenju je pač nameravano zazidanje tržaškega Narodnega doma. Slovenski politiki bodo morali svoja obečanja v prid laški univerzi zelo dobro premisliti. Drugače bi se jim navzlic počasnemu pojmovanju političkih dogodkov v slovenski javnosti vendarle utegnilo isto pripetiti, s čimer je dr. Venezian zagrozil italijanskim zastopnikom: da narod v domovini njihovih obljub ne bo smatral obveznim.

~~~~~

Adolf Ribnikar:

O narodnih knjižnicah.

Zdaj tudi že na Slovenskem skoraj vsaki dan kaj slišimo ali beremo o ljudskih — narodnih knjižnicah. Zato je tembolj potrebno, da se pečamo z njihovim bistvom. Narodne knjižnice delimo v stalne, ljudske in potujoče. K njim prištevamo še javne čitalnice.

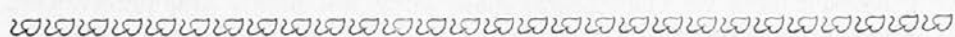
Dočim so znanstvene knjižnice namenjene učenjakom in dijakom, se ustanavljajo ljudske za srednje in nižje sloje. Te so pred vsem dopolnilo ljudske šole in bi se lahko imenovale narodno vseučilišče. Prava ljudska knjižnica mora biti 1.) javna t. j. pristopna vsakomur brez posebnih ovirajočih legitimacij in brez velikih formalnih prošenj. Legitimacije naj služijo k večjemu za agnosciranje osebe. Za poročstvo so brez pomena. Izposojevanje je brezplačno. Zahteva se le tu pa tam malenkostno odškodnino. Odmerjena je tako, da niti najrevnejšega človeka ne odbija, pač pa vabi. Zadostuje n. pr. letna članarina 50 do 60 vinarjev, za vsako izposojeno knjigo pa odškodnina 2—6 vinarjev. 2. splošno uporabna t. j. a) odprta ob takem času, ko jo lahko sleherni človek obiše. Na priliko na deželi posluje pred ali po šolskem pouku, ko lahko vzamejo otroci knjige za stariše, pred ali po službi božji; v mestih ves dan ali vsaj od 6—10 zvečer, ko se delavci vračajo z dela. b) ležeča v središču bivališč. Navadno se uporablja šola ali občinski urad — po dnevi se poučuje in uraduje, zvečer se izposojujejo knjige. Hannoveranski sistem nastanja ljudske javne knjižnice po prodajalnah. Trgovec prevzame vodstvo, učitelj nadzorstvo. Vrline obstajajo v tem, da lahko vsakdo posesti knjižnico ob vsakem času. Prostor je tudi jako ugoden. Slabosti se kažejo navadno v neveščem trgovcu in v tem, da ne kupujejo vsi prebivalci pri istem trgovcu. Uspeh je vzlic temu velik. Leta 1888. so šteje take knjižnice 2500 knjig in 17.597 izposodb. Vsako knjigo so torej izposodili sedemkrat. 3.) poljudna t. j. namenjena najširšemu občinstvu, za katero je brezpomembno arhivarsko berivo. V začetku tudi znanstvene knjige niso preveč zastopane. Statistika nemških, angleških in ameriških mestnih ljudskih knjižnic harmonuje v tem oziru presenetljivo. Naj pa ima knjižnica malo ali veliko lahkega beriva, vedno je mej branimi knjigami 70—80% beletristike. 4. tudi z majhnimi začetki omogočena. Navadno se knjižnice ustanavljajo šele potem, če je zagotovljen večji kapital za nakup knjižnice. Ljudske knjižnice se zadovoljujejo tudi že s tem, da se da javnosti začetkoma le 50—100 knjig

V bistvu ljudskih knjižnic leži, da se ista knjiga kar največkrat na leto izposodi. Knjige, katere se le redkokedaj uporabljajo pravzaprav ne sodijo vanjo. Sicer imajo na Angleškem največje knjižnice povprečno 3, v Ameriki 2—3, na Nemškem pa celo 20krat manj knjig kot njihov kraj prebivalcev. 5.) moderna z ozirom na reklamo. Po dnevi naj vabijo vanjo vsaj očitvidni nadpisi, po noči privlačna razsvetljava. Zelo važno in nujno je, da se dela reklama s časopisi in lepaki. Dobro se obnese pošiljanje knjig na dom. Troški za sela so malenkostni, ljudem ni treba delati nerodne poti do knjižnice. 6. preskrbljena z vodnikom (Musterkatalog). V tem naj so navedene vse knjige po strokah in abecednem redu. Pisan mora biti v smislu ljudske literarne zgodovine, iz katere dobi vsakdo zanimanje za najrazličnejše knjige. (V akad. društvu „Slovenija“ izdeluje tak vodnik klub za ljudsko izobrazbo. Op. uređ.). 7. del organične celote. Ideal ljudskih knjižničarjev je, prepreči najširše pokrajine z narodnimi knjižnicami. Slehera občina, če že ne sleherni kraj naj dobi svojo knjižnico! Ta ideal je danes ponekod istina. Imenujemo samo amerikkansko državico Massachusetts. Ima 349 občin in vsaka svojo javno knjižnico. Tekom 25tih let se je posrečilo občinam, privatnikom in državi oborožiti celo državo s knjigami.

Potujoče knjižnice so predstraže stalnih ljudskih, ali pa njihovo pospešilo. V prvem oziru so posebno važne za one male in revne kraje, ki sploh nimajo knjižnic, bodisi da jim nedostaja sredstev ali pa potrebne volje. Če se jim osnuje potujoča knjižnica, ki šteje po vaseh 50, po mestih 100 zvezkov, se jim polagoma vzbudi velika potreba za knjižnico. Na Nemškem se potujoče knjižnice prepuščajo eventualno občinam po 80 K. Iz potujoče se naredi temelj za stalno knjižnico. Če imajo posamezni kraji v okrožju premalo knjig, so ljudje brez beriva. Vsak občan namreč lahko vse knjige v kratkem prebere. Takim nedostatkom odpomorejo potujoče, ako se jih v okrožju sistematično porazdeli. Princip potujočih obstoji v tem, da se več po 50 ali 100 knjig obsegajočih potujočih zbere v nekako po vsebini se dopolnujočo celoto. Ta se razdeli po okrožju. Na določen način in dan — čez pol ali eno leto — se knjižnice med posameznimi kraji zamenjajo. Tako dobi narod zopet sveže berivo. Potujoče se drugod neznansko širijo. Leta 1898. so naštehi v Severni Ameriki več kot 1600 potujočih s 74.000 zvezki. Ustanovili so jih toliko v petih letih. Na Nemškem so v prvih 13tih mesecih razširjevanja oživotvorili 352 potujočih z 17,500 knjigami.

Amerikkanske stalne ljudske knjižnice so v neposredni zvezi z ljudskimi javnimi čitalnicami. Tamkaj je na splošno uporabo več dnevnikov, lokalnih, uradnih in strokovnih listov, periodičnih časopisov — tednikov in mesečnikov. Založniki pošiljajo liste brezplačno ali veliko popuste. Na Dunaju sem videl kopijo tega sistema. Čitalniški red je v bistvu isti kot naš. Razlika je v tem, da je lokal večji kot so naši in vsakomur dostopen. Bralci imajo tam več čtiva. Vrline so v tem, da se nudi revnejšim slojem, ki so po večini brez primerne stanovanja, prilika posečati lepe, po zimi tudi gorke sobane in tam srkati iz objektivnega studenca dobre hrane. Na ta način marsikdo duševno ne zamre. To bi bilo možno, ko bi ga tirala beda nevzdržema v

žganjarske beznice. Dobrodelnost kažejo številke. Cooperjeva ljudska javna čitalnica v New-Yorku je imela l. 1880. 300 časopisov. Uporabljalo jo je 400.000 bralcev!

V obrambo „Slovenije“.

»Slovenija« je obhajala svojo petintridesetletnico. Ob tej priliki se je v slovenskem časopisju vnela živahna diskusija o našem društvu in narodno-radikalni struji, ki ima v »Sloveniji« svoje ognjišče in glavno oporo. V mnogih člankih so »Slovenijo« in narodno-radikalno gibanje strastno napadali. To nam je na jedni strani dokaz, da je narodno-radikalna struja zadobila večji nego zgolj lokalni pomen in da je marsikje zadela v živo, na drugi strani pa so nas ti napadi privedli do prepričanja, da preobrat, ki se je zadnji dve leti izvršil v »Sloveniji«, slovenski javnosti vendar še ni dovolj jasen. Razširjajo se o društvu čudovite vesti, deloma iz nepoznanja razmer, premnogokrat — iz zlobnosti. Kjer je več akademičnih društev različne politične barve, mora nastati mej njimi konkurenca. Pri tem seveda ne gre brez napadov. A mej sredstva poštene konkurence ne štejeemo obetanja podpor in inštrukcij, pa tudi ne notoričnih lažij. Naša iskrena želja je sicer, da izgine robati ton iz slovenske polemike, tudi nismo radi ofenzivni, a silobran nam sili v pero naslednje: Kdor pozna le malo sedanjo »Slovenijo in trdi, da je na poti v klerikalni tabor ali celo klerikalna, ta vedoma in iz gole zlobnosti trdi neresnico. Naj se nam ostrost oprost; umevna bo vsakomur, saj ve, da je to najhujša in najbolj neopravičena žalitev, ki se nam meče v obraz.

»Sloveniji« se nadalje očita »štajerska« politika in sicer v dvojnem smislu. Prigovarja se nam, da imajo v »Sloveniji« akademiki iz Štajerske odločilno besedo, izraža se začudenje nad tem, češ da so Štajerci v primeri s Kranjci odločno inferijoren element. Neverjetno reakcionaren pojav smešnega provincijalizma se zrcali v teh izjavah naših »naprednih« kolegov, ki še vedno posameznim Slovencem določajo njih vrednost po kronovini, iz katere so doma. V »Sloveniji« velja načelo: Vodijo naj društvo oni, ki so v resnici zmožni in ki imajo tudi voljo, svoje zmožnosti v prospeh društva uporabljati brez ozira na to, w kateri kronovini so rojeni. Pred kratkim nam je neki »napreden« kolega zopet predbacival »štajersko« politiko, pa v tem smislu, da naše društvo izraža ono politično smer, ki jo zastopajo Slovenci na Sp. Štajerskem. Ne glede na to, da so štajerski rodoljubi vstvarili marsikaj, kar je kranjskim gospodom lahko v vzgled, »Slovenija« kot društvo, kjer se zbirajo akademiki iz vseh slovenskih dežel, že kot taka ne more pristati na načela kake politiške stranke, ki je omejena zgolj na jedno kronovino. — Z druge strani prihajajo klerikalni kolegi z očitanjem brezverstva, češ da je »Slovenija« obhajala petintridesetletnico baš v postu ter da se je

udeležila službe božje za rusko zmago. Na to odgovarjati se v resnici ne izplača, le ko smo čitali ta očitanja v klerikalnem glasilu, se nam je zadelo, da sestajajo njegovi sotrudniki večinoma iz Demokritovih someščanov.

Očita se »Sloveniji«, da ni napredno društvo. Stara resnica je, da vsak sebe smatra za najbolj naprednega. Toda s tem, če kdo sebe nazivlje naprednim, ni še prav nič povedanega. Presojajmo popolnoma objektivno nazor za nazorom v »Slovenijanskem« programu, in sodba o društvu bo tudi glede na naprednost gotovo ugodna. Napredek ni, če se držimo idej, ki so bile pred pol stoletjem edino zveličavne. Nam je napreden tisti, ki od tradicije obdrži dobro, slabo pa odstrani in mesto tega postavi nove, času primerne ideje. Krčevito vzdrževanje idej, ki so danes že odločno zastarele, ki tudi narodu niso toliko koristile, kot se je kedaj upalo, gotovo ni napredek, temveč gola reakcionarnost, naj si tudi plove pod firmo naprednjaštva.

Sedaj pa lahko vprašamo: Ali se nam ne zdi v času ostrega narodnega boja najodločnejše narodno stališče potrebno? Ali ni slovenskemu narodu treba pomoči z delom, in sicer ne samo z negativnim, ampak pred vsem z onim, ki zida, s pozitivnim? Ali ni potreba, da je to delo vsestransko, pri čemer povdarjamo dozdej zanemarjeno ekonomsko stran? Ali ni ljudska izobrazba predpogoj vsakega narodnega napredka? Ali naj se s kitajskim zidom zapremo napram socijalnemu gibanju? Ali nista narodna in socijalna ideja čisto paralelna, drug drugzega vse prej kot izključujoča pojma? Ali je možno akademičnemu društvu, ki je edino v resnici vseslovensko, biti pristašem politiške stranke iz ene kronovine? Ali ni sploh bolje, da je dijak v razvojni dobi, ko si šele fiksira svoj svetovni nazor, čisto prost okov strankarsko-solidarnega čuta in strankarske discipline? Ali ni za prihodnjega delavca prva naloga, da se za delo zadostno pripravi, ne pa samo fanatizira? — Odgovor nato prepuščamo čitateljem in ne bojimo se sodbe kdo da je napreden. Navedena vprašanja obsegajo vse »novotarije«, ki jih najdeš v »Sloveniji«. Priznati mora vsakdo, da so s tem prišle nove ideje v dijaštvo, in da celo na najhujše nasprotnike dobro vplivajo. Danes ni več smešno govoriti o ljudskih univerzah, danes povsod uvidevajo potrebo predavanj in klubov za izobraževanje v akademičnih društvih. Tako daleč seveda danes slovensko dijaštvo v svoji celoti še ni prišlo, da bi postalo tolerantno in da bi spoštovalo prepričanje drugzega. »Slovenije« ne napadajo toliko zaradi idej, ki jih zastopa, ampak le, če se najde kje kaka lapalija n. pr. vabila na ples in slično. Upamo, da se bo tudi to zboljšalo. To bo zasluga »Slovenije«, ki vsem prigovorom vkljub drži neomajno na svojih idejah. Tudi sloga slovenska, ki jo priporoča »Slovenija« je predmet napadov. Kdor pri današnji nevarnosti ne želi sloge, temu se moramo čuditi. Dobro vemo, da bodo stranke na Slovenskem vedno, da se temu niti izogniti ne moremo, in da je to sè stališča medsebojne kontrole in širjenja političnih pojmov med ljudskimi masami za celokupnost celo koristno, vendar upamo, da bo zavladala večja zavednost skupnih ciljev, ki bo imela za posledico, da bodo stranke skupno nastopale povsod, kjer se bo šlo za skupne narodne

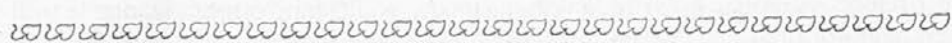

interese. Ali naj dobimo še kaj bridkih naukov? Razum veleva, da dva, ki imata deloma isto pot, tisti čas skupno korakata, da vsak zase ne pade sovražniku v roke. Taka sloga preko nesloge, — ne pa ono vsklikanje z visokim nosom: s temi ljudmi ne sedim skupaj, — bo tudi napredek.

»Soča« nam je v zadnjih dveh številkah posvetila uvodne članke. Njih avtor se sicer do sedaj še ni podpisal, a dejstvo, da je privoščil karakteristiki markantne svoje osebnosti in svojih zaslug samo jeden odstavek z desetimi vrsticami, nam je jasen dokaz, da je članke zagrešil oni znani rodoljub, ki mu ga v ponižni skromnosti ni para na vsem Slovenskem. Torej gospod Andrej so se zgrozili. Zgražajo se nad strupom, ki ga vliva samostojno mišljenje v srca dijaštva. Najbrž so se pri tem sentimentalno spominjali onih lepih časov, ko je cela Goriška pripustila, da so gospod Andrej v »Soči« zanjo mislili. In kako so mislili...! Gospod G. trdi, da smo narodni radikalci podedovali od svojih prednikov celo kopo najlepših tradicij, ki že same »Sloveniji« zagotavljajo trajen ugled v javnosti. Dvomimo sicer, ali je pojem tradicije gospodu G. v resnici tako nejasen, kakor se razodeva iz njegove argumentacije, zdi se nam pa, da pomen tradicije za ugled društva in za društveno delovanje nalašč pretirava, da zamore na teh pretiravanjih zidati svoja nekoliko zavratna očitanja o črni nehvaležnosti teh narodnih radikalcev napram liberalnim prednikom, ki so jim iz samih lepih tradicij spletli gorko gnezdece. Tradicija vsakega društva v svojem bistvu po našem skromnem mnenju ni ničesar družega kot sporočilo o prejšnjem delovanju in nastopanju društva, kakor živi v zavesti društvenikov. Jasno je, da gola tradicija sama zase nima pomena, če se ji ne pridruži odločna volja društvenikov, njih delovanje urediti na oni način, kakor je izražen v tradiciji. Da je potemtakem vsako besedičenje o železni srajci tradicije, le malo huda špekulacija na nerazsodnost čitateljev, je samo ob sebi umevno. Gole tradicije tudi še ne zadostujejo, da kako društvo ohrani ugled v javnosti, treba je, da društvo samo tako nastopa, da je vredno ugleda. Najboljši dokaz temu je zopet »Slovenija.« V zadnjih letih liberalnega vodstva se je ugled društva, navzlic prekrasnim tradicijam, ki jih je imelo v dunajski slovanski koloniji, silno zmanjšal. Splošno so bili namreč znani barbarski pretepi na društvenih občnih zborih in tudi druge nerednosti v društvenem poslovanju so zbujele neprijetno pozornost. Gospod G. je, po njegovih »živahnih odnošajih« z dijaštvom sodeč, o dogodkih pred par leti najbrže dobro poučen. Torej glavno ni, da se ima tradicije, temveč da se po njih ravna. »Soča« trdi nadalje, da društvo »Sava« pri vseh naporih ne more doseči onega ugleda, ki ga uživa »Slovenija«, ker ima tradicije. O »naporih« Savanov za dosego ugleda je pač najprevidneje gospod G., da molčiva.

Slovanska dunajska kolonija je v pretežni večini z živim zanimanjem in občnim **odobravanjem** sledila pokretu, ki se je vršil v našem društvu. Ta pokret je tudi vzrok, da so vezi, ki vežejo »Slovenijo« na dunajske Slovane v zadnjem času postale kar najprisrčnejše. K sklepu hočemo le še lojalno konštatirati, da se je gospod G. dosedaj v polemiki

z nami posluževal še precej civiliziranega tona, le tu pa tam mu je ušel kak krepkejši izraz, kaka ženijalna primera n. pr. ona o teletu s komatom, ki spominja na nekoliko robato preteklost.

Ustanovni shod „Prosvete“ v Ljubljani.

Že dolgo pripravljani korak, da se osnuje v Ljubljani akademično ferijalno društvo, ki naj se bavi v prvi vrsti z širjenjem ljudske izobrazbe, se bliža uresničenju. Dne 26. sušca se je vršil v ljubljanskem »Narodnem domu« ustanovni shod »Prosvete«. Pripravljalni odbor je bil sklenil vabiti na shod vsa slovenska akademična društva. Vodilo ga je k temu mnenje, da če se je vstvarilo kaj novega, treba povabiti k zibeli nove naprave vse, da se izreko o njej, da se na skupnem shodu pride do razprav in sklepov, ki bodo ali podlaga skupnemu delu vseh frakcij ali pa odpade oni del, ki ni zadovoljen z načeli, ki se na shodu sprejmo kot društvu vodilna. »Prosveta« ne sme imeti nobene strankarske barve, kakor to zahtevamo od vseh kulturnih institucij, ona naj širi le izobrazbo, kar je njen prvi in zadni namen. Čisto naravno je tudi, da snovatelji žele, da se postavi kar možno veliko močij v službo ideje. Zato so vabili vse akademike. To načelo pripravljalnega odbora je tudi phil. Grošelj na shodu stvarno objasnil, ne da bi se bilo njemu moglo kaj tehtnega odgovoriti.

Pričakovalo se je, da pride do načelne debate med radikalci-snovatelji, ki stoje na stalašču empirične vede in klerikalci, ki stavijo dogme pred znanstveno raziskovanje, torej med zastopniki vede brez presodka in zastopniki »katoliške znanosti«. Nihče sicer ni pričakoval, da bi se vsled razprave ona petorica klerikalnih akademikov, ki je prišla na shod, spreobrnila, a debata je bila javna, in ne bi bilo brez koristi, če bi bili zagovorniki empirične vede dokazali, da se mora razširjati na Slovenskem le ona kultura, ki na njej sloni, ker je le taka kultura za narod trajne vrednosti. Če bi klerikalci tako debato provzročili in vstrajali, bi pač ne bilo zanje prostora v društvu. Če bi se pa akomodirali, kakor so se na primer pri univerzitetnem vprašanju, bi gotovo lahko v društvu sodelovali.

Človeku, ki iz mnenja radikalnih akademikov, da prihodnjemu državnemu slovenskemu vseučilišču ne bo nič škodilo, če so se zanj potezali tudi klerikalci, deducira, da so se radikalci »približali klerikalizmu«, seveda ni pomagati. Še manj se izplača debata z onim, ki vidi znak klerikalnega mišljenja, če se na javen shod povabi tudi klerikalne akademike. Takim ljudem ne veljajo naslednje odkrite besede, ki jih priporočamo v premislek.

Dejstvo je, da vzgajajo klerikalci svoje ljudi čisto zase, da jih skušajo izolirati od »vsakega slabega vpliva«. Ta taktika se je zanje dovolj dobro obnesla. Že mlade dečke fanatizujejo, jih potom skrivnih organizacij oddele od tovarišev, tako da niso več dostopni za noben nov nazor. Pri tej taktiki so jim liberalci izborni pomočniki, ki s psovkami in tudi brakhijalno silo

pomagajo, da je to oddeljenje še bolj hermetično in se oni pri tem morejo še slikati in čutiti nekake mučenike. Saj pa tudi mora v vsakem razumnem človeku ono sicer morda viteško, a ljudem malo dostopno načelo, da naj se pretepe vsakega, ki ni enakih nazorov, roditi hud odpor. Danes je tudi ono »ignoriranje«, ki se ga priporoča proti klerikalnemu dijaštvu, le voda na klerikalni mlin — prava politika ptiča noja.

Tako je bilo tudi zadnjič na shodu. Takoj začetkom shoda so liberalni akademiki začeli pretep in vrgli klerikalce iz dvorane, ne da bi se bila vnela kaka diskusija. Na to so nam liberalni akademiki ostali še odgovora dolžni, če mislijo, da je bilo le za trohico v korist liberalizmu in v škodo klerikalizmu, če se je njegove zastopnike naučilo, da so spoznali liberalno »moč«. Mi smo uverjeni, da je odgovor negativen.

V opravičenem mnenju, da bi bilo za društvo, ki hoče izobrazevati, malo častno, če se je ustanavljalo na shodu, kjer se je izobrazba dokazovala s pestjo, tem najnovejšim norimberškim livom, je predsednik shod zaključil in sklical nov sestanek na § 2 brez pretepačev. Tu so se v miru izvršila predavanja. Prvo predavanje je imel iur. Žerjav, ki je opredelil pojma izobrazbe sploh in ljudske izobrazbe, dokazal, da je tako v našem ljudstvu, kakor v inteligenci dovolj razširjeno prepričanje o potrebi ljudske izobrazbe, in je iz kulturnega gospodarskega, etičnega, estetičnega, socialnega in političnega stališča izcrpno utemeljil koristi ljudske izobrazbe.

O narodnih knjižnicah je predaval vet. Ribnikar. Utemeljuje njih potrebo s tem, da narod premalo čita in uživa preveč slabe duševne hrane. Govori obširneje o »šund«-literaturi, in o naši žurnalistiki. Peča se s čitalnicami, priporoča njihovo modernizacijo, kakor na primer ono v Zagorju na Krasu, ki je svojo knjižnico spremenila v javno ljudsko knjižnico in hoče sistematično prirejati predavanja. Dalje govori o sedanjih knjižnicah na Slovenskem, pride do zaključka, da nam manjka dopolnila ljudske šole: to naj bodejo narodne knjižnice. Nato govori o bistvu narodnih knjižnic in razvije načrt, kako naj bi se prepregla Slovenija žnjimi: v Ljubljano spada centralna knjižnica, v geografska centra — mesta, trge, večje vasi — pridejo za celo okrožje, morda sodnijski okraj, primerne stalne narodne knjižnice v zvezi z javnimi čitalnicami. Te naj sistematično organizujejo po vaseh potujoče knjižnice, ki naj se polagoma spremenijo v stalne narodne knjižnice, zvezane z javnimi čitalnicami. Predavatelj utemeljuje potrebo tega sistema, priporoča, da izvršitev vsprejmejo občine.

Tretji predavatelj phil. Lah je iz uspešnega delovanja inoródnega, osobito českega dijaštva na polju ljudske izobrazbe, pred vsem ustanavljanja narodnih knjižnic dokazal zmožnost dijaka, da deluje v tej smeri.

Program bodočega dela »Prosvete« je razvil iur. Kuhelj. Pred več desetletji je igralo dijaštvo kot narodni buditelj glavno ulogo. To funkcijo je prevzela množična slovenska inteligenca. Danes najde dijaštvo novo akcijsko polje, namreč izobraževanje ljudstva. Upošteva brez optimizma vse, kar je pri tem delu za dijaka ugodnega in neugodnega je načrtal delu »Prosvete« za prvi čas naslednjo smer: 1.) usposabljanje dijaštva za poljudno

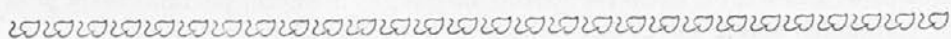
delo z vzornimi predavanji in s knjižnico, 2. agitacija za idejo med Slovenci, osobito med naraščajem, 3.) ustanovitev strokovne literature za ljudsko izobrazbo, 4.) ustanavljanje narodnih knjižnic.

Nato so se vsprejela pravila in se je izvolil pripravljalni odbor: vet. Adolf Ribnikar, predsednik, iur. Adrijan Zupančič, predsednikov namestnik, iur. Josip Lavrenčič, tajnik. S tem je ustanovitev zagotovljena.

Ker je bilo prišlo k drugemu shodu tudi par liberalnih akademikov, je bilo skrbljivo, da ni bilo na shodu samo utile, ampak tudi zabava. Imenom ferijalne »Save«, ki vidi menda glavno nalogo v tem, da aranžira častne afere med slovenskimi akademiki, je govoril njen predsednik, predlagajoč, da se vrže navzočega poročevalca »Slovenca« na cesto. Sekundiral mu je predsednik dunajske »Save« — par nobile fratrum. Viharna veselost je spremljala govore svobodomiselnih predsednikov.

Ni težko uvideti, da taki nastopi liberalcev klerikalcem le koristijo: njihove hibe so glavna agitáčna moč za klerikalizem!

Ves ustanovni shod »Prosvete« je dokazoval, kako upravičeno in potrebno je narodno-radikalno gibanje. Čuli smo besede: Če bi do danes ne bilo narodnega radikalnega dijaštva, danes bi moralo nastati!

Listek.

Naš listek. Program, ki si ga stavljamo za naš listek, je širen, a tesne meje, ki jih gradé »Omladini« gmotne razmere, ga zavirajo. Iz tega razloga je tudi stalna uredba po strokah nemožna. Listek je pred vsem namenjen vestem iz duševnega in gmotnega življenja slovenskega dijaka, njegovim organizacijam in njih delom. Oziral se bo rad na ostalo slovansko dijaštvo pa tudi, kar vidi mej tujim dijaštvom poučnega, bo prenesel k nam. K vsem nalogam, ki jih namerava izvršiti »Omladina«, se bo zbiral v listku mali materijal. Tudi kritike iz literature, posebno znanstvene, bo prinašal. Dajal bo navodila za študije v raznih strokah, včasih tudi izvlečke iz del, ki bi jih moral vsakdo poznati.

Izobraževalno delo „Slovenije“ v zimskem tečaju 1903 4. Na raznih občnih zborih in klubovih sejah se je vršilo pretekli tečaj sledečih 33 predavanj: O vzrokih sedanje nezadovoljnosti na Hrvatskem — phil. Vesenják; o kožnih osobito o spolnih boleznih — med. Kobal; ljudska izobrazba na Danskem — vet. Ribnikar; osnovni politiški termini — iur. Žerjav; sistem Schulze-Delitzschev in Raiffeisnov v slov. zadružništvu — iur. Kuhelj; ljudska izobrazba na Angleškem — vet. Ribnikar; ob Deakovi stoletnici — iur. Žerjav; nekaj o narodnih knjižnicah — vet. Ribnikar; o čitanju knjig (uzorno ljudsko predavanje) phil. Berce; kako si mislim ustanovitev ljudske knjižnice — iur. Režek; narodna ali mednarodna kultura? — iur. Vošnjak; slovenskemu dijaštvu oziroma nčiteljstvu — vet. Ribnikar; prostitucija, njeni vzroki in sredstva odpomóči — iur. Rekar; kako živali govore? (uzorno ljudsko predavanje) —

vet. Ribnikar; psihofiziološki temelj vegetarijanizma — med. Šerko; o nebeških telesih (uzorno ljudsko predavanje) — phil. Vesenjajk; zgodovina in pomen slovenskih taborov — phil. Breznik; o postanku sveta (uzorno ljudsko predavanje) — phil. Grošelj; narodne knjižnice — vet. Ribnikar; «Slovenijanski» program, splošno utemeljevanje — phil. Stibler; program »Slovenije« in slovenske političke stranke — iur. Žerjav; socialno ekonomska stran našega programa — vet. Ribnikar; narodne razme e ob štajerski jezikovni meji — phil. Stibler; o goriških razmerah — iur. Vošnjak; narodne razmere v Zagorju — phil. Drnovšek; program »Omladine« — iur. Žerjav; politična, gospodarska in kulturna karakteristika Istre — phil. Novljan, član »Zvonimira«; o narodni ornamentiki — art. Šantl. Za ustanovitev fer. društva »Prosvete« so se vršili trije sestanki s predavanji: Potreba fer. društva za Kranjsko; o bistvu in pomenu ljudske izobrazbe; o dijaškem delu za ljudsko izobrazbo; narodne knjižnice; načrt za ustanovitev »Prosvete«.

K petintridesetletnici „Slovenije“. Ker so slovenski dijaki na Dunaju od od nekdanj uživali gostoljubje slovanske družbe, ji je v zahvalo o priliki svojega jubileja priredila »Slovenija« velik koncert in ples. Oboje je tako sijajno uspelo, ko še nobena njena veselica, kar je dokaz ugleda in simpatij slovanske družbe, ob enem pa bodrilo, da naj gre le naprej po započetem potu.

Źmotno stanje slovenskega dijaštva. Iz Gradca se nam poroča: Slovenski dijak ne izhaja nikjer tako slabo kot v Gradcu. Poleg tega, da so stanovanja relativno dražja, kot na Dunaju ali v Pragi, se ima revni slovenski dijak tu boriti s težavami, katere mu dela nemški fanatizem. Ta se je polastil tudi onih naprav, o katerih se sploh trdi, da zasledujejo zgolj Źlovekoljubne namene. Mej tem ko na Dunaju pomaga veĉ podpornih društev nepristransko, tako da more izhajati dijak s 30—40 kronami na mesec, ĉe se vseh dobrot posluŹuje, je v Gradcu postal »Freitisch-Institut« strogo nemški. Tam se kruha ne deli po uboštvu ali pridnosti, ampak po narodnem mišljenju. Javno se tega priznati ne upajo, a dejansko Nemce proteŹirajo, Slovence pa prezirajo. Źe nekaj let dele Nemcem po 25—30 obednic, Slovcem pa po 4—5 na mesec. Slovenci pa, ki so letos prišli v Gradec, sploh niĉ veĉ ne dobe. Poĉasi se hoĉe torej nas vse postaviti pred vrata. Ko smo se pred nekaj meseci znašli pred durmi edini »nepoklicani«, seveda »sluĉajno« sami Jugoslovani, smo šli prosit rektorja za obednice. Odgovoril je, da nima nobenih veĉ. Uradnik v rektoratu pa mi je dejal, da je obednic še dovolj, da jih vsak mesec mnogo ostaja nerazdeljenih! — Instrukcije v Gradcu dobiti je še teŹje. Odgovor na nemški terorizem ni drug kot: ustanovimo si »jugoslovansko menzo«. Ćemu bi Jugoslovani trtili novce za tujce. Denar, ki ga darujemo za domaĉo menzo, bi prišel sigurno v prave roke in bi se tudi bolje obrestoval, kot marsikatera posamezniku poslana podpora. *Rostov.*

Źenski licej. Opazujoĉ razvoj slovenskega šolstva nahajamo kot njegov karakteristikon, da se moramo za ljudsko šolo boriti skozi leta, da se nam zde tri uboge paralelke velikanska »koncesija«, da se skromna duša slovenska niti misliti ne upa na vseuĉilišĉe, kaj šele na kako drugo veliko šolo. Tem bolj nas veseli, ko ĉujemo, da se bliŹamo prvemu slovenskemu Źenskemu

liceju, ki naj se razvije iz višje deklinške šole ljubljanske. Pomislimo, pol naroda slovenskega, — ženske — so brez srednje šole. Nastopajoč za duševno osamosvojenje vsakogar, se nam zdi to za ženo ravno tako potreba, kot za moža. Na izobrazbo žene se pri nas polaga vse premalo važnosti. In vendar je mati v vrsti vzgojiteljev prva, ki zida čisto na novo!

Ruska zahvala slovanskemu dijaštvu. Za izraz simpatij, ki so jih izrekli slovanski dijaki dunajskega vseučilišča ruskemu narodu povodom vojne na Daljnem Vstoku, je prejela »Slovenija« od predsednika »Slavj. Blagotvor. Obščestva« Budilovič-a v daljšem pismu najgorkejšo zahvalo.

Podporno društvo za slovenske visokošolce iz Korotana. Koroško vprašanje je izza zadnjega odločnejšega nastopa tamošnjih Slovencev stopilo v nov štadij. Povsod pa je občutiti pomanjkanje slovenske inteligence, osobito uradnikov, brez katerih je želja po uvedbi slovenščine v urade neizvedljiva. Tedaj se je pojavila lepa ideja, da naj se z združenimi močmi vsega Slovenstva gmotno podpre novo generacijo, bodočo inteligenco, slovenske visokošolce s Koroškega. To bi bil najlepši in najradikalnejši odgovor na atentat, ki se je zgodil na slovensko uradovanje. V Gradcu in tudi na Dunaju so se že naši rodoljubni Slovenci, ki hočejo o prvi priliki, ki bo zato ugodna, postaviti gmotni temelj društvu, ki se snuje v Celovcu. Našlo bo brez dvoma v vsej slovenski javnosti preugoden odziv, saj je takrat, ko se bo od leta do leta vračalo več izobraženih bojnikov v koroško domovino, renesansa tamošnjega Slovenstva gotova. Ž.

Ljudska knjižnica v Gorici. Na inicijativo akademičnega ferijalnega društva »Adrije« se je osnovalo v Gorici podjetje, ki postane za tamošnje Slovenstvo nepreglednega pomena. Ustanovilo se je namreč društva »Ljudska knjižnica v Gorici«, ki naj zbira sredstev za osnovanje prve slovenske javne narodne knjižnice v Gorici.

Abditus: Občina in socializem. Kaj zahtevamo od občine? Ni še dolgo, kar je v socialistični literaturi našla prostora nova disciplina — socialistična politika občine. Socialna demokracija je bila občino silno zanemarjala. Kolikor bolj pa se polegajo sangvinične nade na skorajšno zmago socializma v državi, in se je začel pripravljati socializem na dolgo delo, toliko hitreje je rastlo umevanje pomena občine. Občini se danes prorokuje, da bo v razvoju igrala prvo ulogo, da bo ona prvi dedič sedanjega gospodarskega reda. Predpogoj socializacije države je socializacija in demokratizacija občine.

Na Slovenskem občina ne spolnuje svoje naloge niti toliko ne, kolikor ji to sedanja ustava veleva. Svojih pravic ni zmožna izrabiti, kaj še, da bi sama imela kako gospodarsko politiko. Danes je slovenska občina večinoma orodje v rokah vlade. Neumevanje nalog občine pa ovira tudi one redke napredne može, ki bi hoteli občino povzdigniti. Vrhu tega delajo vse občine same zase, naši župani niso organizovani. Malega truda bilo bi treba in lahko bi si občine zasnovale list, ki bi se pečal z občinsko politiko slovensko. Vsaka napredna občinska politika pa mora biti danes v smeri občinskega socializma. Seveda pomeni pri nas že beseda „socializem“ strah. In vendar ravno rastoči pomen občine v socialni demokraciji pomeni toliko kot da ta

spoznava, da je treba v sedanjih razmerah iskati kali in iz njih ven potom reform preiti v novo dobo. Da je prinesenih nekaj novih idej za občinsko politiko k nam, je zasluga založništva „Novih zapiskov“. Izdalo je kot ljudsko knjižnico dozdej Macharjevo „Magdaleno“ in Abditovo „Občina in socializem“. Če sta knjigi po vsebini in obliki dosegli namen, biti čtivo za ljudstvo, je veliko vprašanje. Abditus si stavi dve nalogi: prvič, da poljudno razlaga današnjo občino, to se mu je posrečilo. V drugem delu prinaša občinsko politične zahteve socializma. Na podrobno kritiko se tu ni možno spustiti. Abditus je prinesel ideje iz tujine, pa se mu ni posrečilo, jih predstaviti na slovenska tla. Saj pa bi bilo to tudi res težko. Slovenska občina je pretežno kmetijska občina, ki se bistveno loči od velikomestne. Ravno v agrarnem vprašanju, ki tu gotovo pride najprej v poštev, pa socializem še sam ni prišel do sigurnosti. Abditus se je takim vprašanjem kar izognil, n. pr. občina in združeno gospodarstvo. V Damaschkeju nahajamo še dovolj zanimivega, kar bi bil Abditus še lahko prenesel k nam. Sicer pa priporočamo zanimivo knjižico, ki naj kmalu najde naslednic. *Budislav.*

I. shod nemških ljudskih vseučilišč se je vršil sredi pretečenega meseca na Dunaju. Imel je strogo nemško-nacionalen značaj. Zanimiv je, v kolikor se je bavil z dijaštvom. Vsi govorniki so se izrekli proti temu, da bi se sprejeli dijaki kot izvršujoči člani pri univerzih ljudskih predavanjih, tozadevna resolucija je bila zavržena. Profesorji so na shodu izrecno trdili, da priznavajo pomen dijaškega poljudnega dela, a le, če se organizuje isto izven njihove organizacije. To si je lahko razložiti, če se pozna na Dunaju občeznano dejstvo, da so tam nastala ljudska univerzna predavanja največ radi kruhoborstva židovskih docentov. Sicer pa nimamo namena braniti nemškega dijaštva, ker vemo, da je jako gnilo. Od njega se Slovani nismo še mnogo naučili, k večjemu barbarskih šeg. *Rb.*

~~~~~

Prošnja upravnistva.

Narodno-radikalno dijaštvo je začelo izdajati „Omladino“ iz lastne moči, brez vsake podpore. Skromen je zato naš začetek. Od prijaznega vsprejema v občinstvu je odvisen procvit našega lista, saj ne vodi podjetja nobena dobičkarija. Le brezplačno sodelovanje omogočuje, da je naročnina stavljena tako nizko. Imamo torej nado, da nas podpro prijatelji dijaštva s številno naročbo ali pa z doneski za tiskovni sklad „Omladine“. Da se nam prihrani brezpotrebne izdatke, naj se izvoli poslati takoj naročnino ali pa vrniti list.

Upravnistvo.

~~~~~